

Beogradski centar za ljudska prava

**POSTUPANJE SA LICIMA
LIŠENIM SLOBODE**

bilten

Beograd, decembar 2009.

Uvodne napomene

Od maja 2009. godine Beogradski centar za ljudska prava sprovodi projekat čiji je cilj unapređivanje pravne regulative i prakse radi sprečavanja i kažnjavanja torture i drugih nečovečnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, u okviru kojeg će posećivati ustanove u kojim se nalaze lica lišena slobode – kazneno-popravne ustanove i policijske stanice. Kratki izveštaji o obavljenim posetama biće objavljeni u biltenima (u elektronskoj formi), dok će detaljni izveštaji o stanju u ovim ustanovama biti objavljeni u godišnjem izveštaju.

Do sada je posećeno 8 ustanova: Kazneno-popravni zavod u Somboru i okružni zatvori u Subotici, Zaječaru, Negotinu, Novom Pazaru, Kraljevu i Kragujevcu, kao i Kazneno-popravni zavod za žene u Požarevcu. Tim Beogradskog centra sastavljen je od pravnika i lekara, a posete se sastoje iz razgovora sa upravom ustanove, načelnicima službi, medicinskim osobljem, osuđenim i prekršajno kažnjenim licima, stražarima i vaspitačima, iz uvida u evidencije i obilaska objekata, posebno prostorija za smeštaj lica lišenih slobode. U ovom biltenu se nalaze kratki izveštaji o dosadašnjim posetama.

Kako je, prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku, za razgovor sa licima koja se nalaze u pritvoru potrebna prethodna saglasnost postupajućeg sudije, prilikom poseta se ne obavljaju razgovori sa ovim licima, jer je teško unapred, pre posete, znati ko su lica koja se nalaze u pritvoru i ko je postupajući sudija. Razgovori sa osuđenima se obavljaju bez prisustva stražara i uprave.

Izradu biltena finansijski je podržala Evropska unija. Za sadržaj biltena isključivo je odgovoran Beogradski centar za ljudska prava i stavovi izneseni u njemu nikako se ne mogu smatrati stavovima Evropske unije.

Beogradski centar za ljudska prava se zahvaljuje na saradnji svim zaposlenim u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, bez čije pomoći sprovođenje ovog projekta ne bi bilo moguće.

Bilten su pripremili Nevena Dičić, Dina Dobrković, Marija Ilić, Igor Kuzmanović, Žarko Marković, Marina Mijatović, Ljubomir Srbinović, Milena Šterić i Jovana Zorić.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

KAZNENO – POPRAVNI ZAVOD U SOMBORU

Vreme posete: Avgust 2009

Brojno stanje u vreme posete: 83 osuđena, 7 prekršajno kažnjenih, 46 lica u pritvoru (ukupno 136)

Prosečno brojno stanje u poslednje 2 godine: 145 (2009), 136 (2008)

Struktura po polu: 134 muškarca, 2 žene

Raspored po odeljenjima:

otvoreno 38, poluotvoreno 52, zatvoreno 46 (lica u pritvoru)

1. Materijalni uslovi

Zgrada zatvora, koja se nalazi u centru grada, uz zgradu Policije, sagrađena je u XIX veku i zaštićena je kao kulturno - istorijski spomenik. U prizemlju su smešteni zatvorska uprava, prostorija za posete, kuhinja i sobe u kojim se nalaze pritvorena lica, kao i prostorija koja istovremeno služi kao ambulanta i kao prostorija koju za svoje potrebe koristi služba obezbeđenja. U suterenu se nalaze trpezarija i magacin. Na spratu se nalaze sobe za smeštaj osuđenih i prekršajno kažnjenih lica, zajedničke prostorije, biblioteka i prostorije službe prevaspitanja. Postoji i dvorište, koje služi za šetnju.

Higijena u sobama u kojima su smešteni osuđenici je uglavnom zadovoljavajuća. Posteljina se menja bar dva puta mesečno. Jedna prostorija sa 8 kreveta u prizemnom delu je u vrlo lošem stanju, vidi se i oseti vlaga. U prostorije dopire prirodno svetlo, moguće ih je provetriti i imaju tekuću vodu i toalet. Prema rečima osuđenika, grejanje je dobro. Trpezarija koja se nalazi u suterenu je mala i nema prozore i nalazi se u nivou sa magacinom.

U najmanjim sobama se nalaze po dva kreveta, a u najvećoj (u koju se osuđena i prekršajno kažnjena lica smeštaju po dolasku, do kategorizacije – tzv. prijemno odeljenje) 14 kreveta. Postoje prostorije u koje se smeštaju bolesni zatvorenici. U samici, koja je u lošijem stanju od drugih prostorija, na dan posete nije bilo osuđenika.

Zavod raspolaže još jednim kompleksom zgrada koji se nalazi van grada (otvoreno odeljenje). U ovim objektima se nalaze radionice i prostorije u kojim boravi jedan broj lica. Ovi objekti su noviji i uslovi boravka u njima su znatno bolji nego u zgradi koja se nalazi u centru grada.

2. Tretman

Nijedan od osuđenika sa kojima smo razgovarali nije rekao da je bio fizički zlostavljan od strane osoblja, niti da je video ili čuo da je neko bio zlostavljan. Primedbe osuđenika su se uglavnom odnosile na kategorizaciju, ishranu i nedostatak mogućnosti za rekreaciju (kada su u pitanju osuđenici koji nemaju radne obaveze). Sistem pozivanja osoblja funkcioniše, stražari su uvek dovoljno blizu ćelija i u slučaju potrebe mogu adekvatno reagovati.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Osuđenici kažu da su pri prijemu upoznati sa svojim pravima i kućnim redom, radnim vremenom zdravstvene službe, načinom zakazivanja pregleda i načinom naručivanja robe (nema kantine pa se roba naručuje). Kućni red je dostupan u biblioteci. Kontakt sa advokatom je omogućen.

Vreme koje osuđenici provode u šetnji, na otvorenom, je u skladu sa odredbama ZIKS. Veći deo dana provode van svojih soba, kako oni koji rade (u otvorenom odeljenju), tako i oni koji sve vreme provode u centralnoj zgradi (u zajedničkim prostorijama), a u sobe se povlače od 22h do 6h. U otvorenom odeljenju postoji teretana, u poluotvorenom ne postoji mogućnost za rekreaciju.

Kontakt sa spoljnim svetom je obezbeđen, unutar zgrade postoje telefonske govornice, omogućeno je slanje i prijem pisama, kao i prijem paketa. Učestalost i trajanje poseta je u skladu sa odredbama ZIKS. Većina osuđenika koristi posebna prava – izlaske i posete porodicama tokom vikenda.

Tokom 2009. zabeležen je 21 disciplinski prestup, dok ih je tokom 2008. bilo 52. Najčešći prestupi su zakašnjenja prilikom povratka iz poseta porodici, posedovanje i konzumiranje opojnih supstanci, nedisciplina, zanemarivanje radnih obaveza i međusobne tuče. Ovi prestupi se najčešće kažnjavaju uslovnim ili безусловnim oduzimanjem i zabranom korišćenja pogodnosti i ukorom.

Upotreba sredstava prinude je, prema evidencijama i izjavama osuđenika, retka (prema evidencijama, tokom 2009. upotrebljena prema 6, tokom 2008. prema 3 lica).

Većina osuđenika (od 70 do 80%) je radno angažovana. Ne rade više od 8 sati dnevno. Radno angažovanim osuđenima obezbeđen je dodatni obrok i plaćeni su za rad. Poslovi koje obavljaju uglavnom su vezani za obradu drveta. Postoji kratka obuka za ove poslove.

3

3. Bezbednost

U poslednje 3 godine jedan pritvorenik je pobeo iz gradske bolnice a unutar Zavoda je zabeležen samo jedan neuspeli pokušaj bekstva.

Položaj i arhitektura zgrade ne idu u prilog bezbednosti – Zavod deli dvorište sa još nekoliko ustanova. Zidovi zgrade su toliko meki da ih je moguće prokopati. U prostoriji za posete ne postoji fizička prepreka kojom bi se sprečilo da posetioci predaju predmete licima lišenim slobode.

Nasilje među osuđenima je retko i najčešće se rešava razdvajanjem. Tokom 2008. i 2009. nije bilo napada na službena lica.

Prema rečima uprave i osuđenika, ne postoje neformalne grupe niti postoji bilo kakva hijerarhija među zatvorenicima.

Redovni pretresi prostorija se vrše oko 2 puta mesečno i uvek kada obezbeđenje proceni da je to potrebno.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

4. Zdravstvena nega

Zdravstvena služba u ovoj ustanovi se nalazi u prizemlju stare zgrade, a sama ambulanta je izuzetno mala i u nju staje jedan radni sto i ormarić sa lekovima, te jedna stolica. Prostor ispred ambulante je veći i dobro osvetljen, ali se može koristiti samo kao čekaonica, između ostalog i zbog toga što je to prolazna prostorija ka šetalištu.

U službi je stalno zaposlen jedan medicinski tehničar dok su sa dva lekara potpisani ugovori o delu i oni provode po nekoliko sati dnevno u ustanovi, u skladu sa potrebama. Imali smo prilike da razgovaramo sa jednim lekarom i medicinskim tehničarem. Jedan lekar je po specijalnosti psihijatar, a drugi specijalista opšte medicine. Bar jedan lekar dolazi svaki dan i provodi po nekoliko sati u ustanovi a vreme dolaska nije uvek isto i zavisi od njihovih obaveza u zdravstvenom centru. Tehničar radi već 6 godina na ovom radnom mestu. Slučajeva povrede radnih obaveza od strane radnika medicinske službe nije bilo.

U poslednje 2 godine registrovana je jedna teža i 35 lakših povreda na radu, kao i dva sukoba sa nanošenjem lakših telesnih povreda. Dva puta je došlo do samopovređivanja i to sečenjem podlaktice oštrim predmetom. Nije bilo samoubistava ni pokušaja samoubistva. Jedan osuđenik je umro prirodnom smrću 2008. godine.

Tehničar radi i prekovremeno oko 25 časova mesečno, zbog obima posla kao i organizacije istog (zavisi od lekara koji ne mogu da dođu u ustanovu u vreme koje bi njemu omogućilo da završi poslove u okviru svog radnog vremena). Medicinski tehničar obavezno učestvuje u pratnji prilikom transporta osuđenika u zdravstvenu ustanovu što često iziskuje prekovremeni rad.

Prilikom dolaska u ustanovu vrši se pregled osuđenika, po potrebi i fizički, a oni dobijaju i osnovne informacije o funkcionisanju zdravstvene službe. Lekarski pregled se zakazuje preko stražara dan ranije, i niko ne vrši selekciju prijava. Osuđenici bivaju pregledani sledećeg dana, izuzev vikendom. Hitne intervencije se vrše u lokalnom Zdravstvenom centru, a o hitnosti odlučuju stražari u vreme kada niko od medicinskog osoblja nije prisutan, eventualno uz telefonsku konsultaciju sa lekarom. Ovakav princip, koji se inače često sreće zbog nedostatka kadra, je pogrešan i može dovesti do težih posledica ali i zloupotreba.

Ne postoji laboratorija u ustanovi, tako da se sve analize vrše u lokalnom zdravstvenom centru. Postoji stacionar, koji je prostorno dosta udaljen od ambulante. U pitanju je obična prostorija za osuđenike kojoj je promenjena namena. U njoj se nalaze 3 kreveta na sprat, što svakako nije primereno bolničkoj sobi. U prostoriji postoji sanitarni čvor. Zatekli smo dva osuđenika u stacionaru, jedan je imao povredu noge, dok drugi uglavnom tu i boravi zato što boluje od epilepsije.

Pristup civilnim zdravstvenim ustanovama je omogućen i dobro funkcioniše, a stomatološka zaštita se svodi na hitne intervencije (vađenje zuba).

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Svaki osuđenik ima svoj zdravstveni karton i uvidom u iste smo utvrdili da se oni redovno i pedantno vode. Periodični sistematski pregledi osuđenika se ne vrše, a pregledi osuđenika u samici se vrše svakodnevno. Postoje uslovi za uvođenje posebnog režima ishrane za one osuđenike za koje lekar tako odredi. Inače, u ambulanti je moguće izvršiti samo osnovni pregled pacijenta, postoji aparat za merenje pritiska i onaj za određivanje glikemije. Stručni nadzor nad apotekom postoji, o njoj vodi računa tehničar a najviše se koriste anksiolitici. S obzirom da je jedan od honorarnih saradnika psihijatar, psihijatrijska nega je zadovoljavajuće regulisana. Programi specijalne edukacije iz oblasti zatvorske patologije i psihijatrijske nege osuđenika se ne sprovode. Osuđenima su dostupne informacije o toku lečenja i lekovima. Nije bilo slučajeva odbijanja lekarskog tretmana. Privatnost prilikom pregleda je obezbeđena.

Saznali smo da dva puta godišnje infektolog dolazi u ustanovu i drži predavanje osuđenima u vezi sa zaraznim bolestima, što je za svaku pohvalu kada je edukacija osuđenika u pitanju. Osoblje ustanove nije edukovano da prepozna rizike od samoubistva kod osuđenika.

Povrede osuđenika se ne registruju u posebnom protokolu. Sistematska evidencija znakova nasilja se ne vrši a takvi slučajevi nisu ni zabeleženi, prema informacijama koje smo dobili od radnika zdravstvene službe.

Zdravstvena služba učestvuje u izradi izveštaja nadležnim organima pri traženju alternativnih rešenja za osuđenike za koje je lišavanje slobode neprilično.

5. Osoblje

Broj zaposlenih u Zavodu je 61, dok je prema sistematizaciji predviđeno da bude zaposleno 66 ljudi (popunjenost je 92%). U službi obezbeđenja rade 34 osobe, kao što je i predviđeno aktom o sistematizaciji. Stražari kažu da su odnosi među zaposlenima dobri. Uslovi rada su otežani time što ne postoji dovoljno prostora.

Stražari su nezadovoljni visinom plata i uniformama, koje su, kako kažu, suviše stare.

6. Preporuke

- učiniti dostupnim kućni red i u sobama, ne samo u biblioteci;
- omogućiti bar minimalne uslove za rekreaciju licima koja ne rade i koja dan provode u centralnoj zgradi;
- kadrovski i organizaciono pojačati zdravstvenu službu;
- sprovesti redovnu edukaciju zatvorskog osoblja iz oblasti psihijatrije (rano otkrivanje psihijatrijskih poremećaja kod osuđenika i prepoznavanje pojačanog rizika od samoubistva);

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

- edukovati medicinsko osoblje iz oblasti zatvorske patologije;
- voditi evidenciju povreda u posebnom registru, sastavljati periodične izveštaje koji bi onda mogli biti prezentovani upravi ustanove;
- zakonski i sistemski obezbediti profesionalnu nezavisnost zdravstvenih radnika u zatvorskim ustanovama.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

OKRUŽNI ZATVOR U SUBOTICI

Vreme posete: Avgust 2009.

Brojno stanje u vreme posete: 50 osuđenih, 33 prekršajno kažnjenih, 90 lica u pritvoru (ukupno 173)

Prosečno brojno stanje: 189 (u poslednjih godinu dana)

Struktura po polu: 169 muškaraca, 4 žene

Raspored po odeljenjima (osuđena lica): otvoreno 8, poluotvoreno 27, zatvoreno 19

1. Materijalni uslovi

Zatvor se nalazi u okviru zgrade koja se nalazi u centru grada i u kojoj su smešteni i SUP Subotica i poslovni prostor nekoliko agencija i preduzeća. Zgrada je sagrađena u XIX veku. Dvorište se nalazi unutar kompleksa, tako da ga sa sve četiri strane sama zgrada deli od okolnih ulica. Ovo dvorište ne koristi samo kao zatvorski prostor za šetnju, već ga koristi i SUP.

Na četiri nivoa nalaze se prostorije za smeštaj i kancelarije. U najnižem nivou nalazi se kuhinja, vešeraj, zajednička kupaonica i teretana. Kuhinja je u vreme posete bila u izuzetno lošem stanju, koje je najvećoj meri uzrokovano starošću zgrade, ali bar neki problemi, kao što je prisustvo insekata (muva), bi morali biti rešeni bez obzira na starost zgrade. Zajednička kupaoica je takođe u lošem stanju, nema keramičke pločice već je pod betonski. Ne postoji posebna prostorija u kojoj se služe obroci, već jedan deo osuđenika u tu svrhu koristi zajedničke prostorije (tzv. dnevni boravak) a preostali obroke dobijaju u sobama. Prema rečima osuđenika, grejanje je vrlo loše.

Higijenski uslovi u sobama su vrlo loši, posebno u onim prostorijama u kojim je smešten veći broj lica. U najmanjim sobama su smeštene po dve osobe. Te sobe služe i kao samice. U najvećoj sobi ima 14 kreveta. U zatvorenom odeljenju u jednoj sobi se nalazi najviše 8 lica. U svakoj sobi se nalazi mokri čvor, dostupna je pijaća voda a opremljene su i televizorima. Iako prozori omogućavaju direktan dotok vazduha i svetlosti, ventilacija ne funkcioniše najbolje, što je uzrokovano starošću zgrade. U prostorijama na višim spratovima osvetljenost je dobra, dok je na nižim prilično slaba tako da je čitanje vrlo teško bez veštačkog osvetljenja. Postoje prostorije u koje se izdvajaju bolesni osuđenici. Prostorija koja služi za „izolaciju“ (tzv. posebno osigurana prostorija) nema krevet već dušek koji se nalazi na podu i vrlo je mračna.

Teretana je skoro otvorena, ali je veoma mala i slabo opremljena. Osim ove, ne postoji druga mogućnost za rekreaciju. Prostor za šetnju je mali.

2. Tretman

Nekoliko osuđenika se žalilo na tretman, navodeći da se nekada bez potrebe ili prekomerno upotrebljava sila. Međutim, niko od njih nije podnosio pritužbe. Svi osuđenici su se žalili na kvalitet ishrane.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Osuđenici se po prijemu upoznaju sa pravima, kućnim redom, načinom funkcionisanja zdravstvene službe i načinom kupovine stvari za lične potrebe. U sobama nemaju kućni red ali im je dostupan u zajedničkim prostorijama. U zajedničkim prostorijama postoji kutija u koju mogu ubaciti pritužbe koje se šalju Pokrajinskom ombudsmanu.

Odredbe ZIKS o vremenu koje osuđenici treba da provedu na otvorenom, u šetnji, prema rečima osuđenika i stražara, ne poštuju se uvek, zbog toga što je to često vremenski nemoguće postići.

Postoji sistem (alarm) za pozivanje osoblja koji se može aktivirati iz svake sobe.

Kada je u pitanju kontakt sa spoljnim svetom, nije bilo pritužbi, omogućeno je telefoniranje i dopisivanje, kao i prijem paketa.

Tokom 2007. zabeleženo je 138 disciplinskih prestupa, tokom 2008. ih je bilo 109, a u 2009. godini je zabeleženo 40 prestupa. Najčešće se radi o nedisciplini i posedovanju i konzumiranju opojnih supstanci. Najčešće se izriče mera ukora ili se oduzimaju dodeljena posebna prava, a izriče se i mera upućivanja u samicu (9 puta bezuslovno, a 2 puta uslovno tokom 2009, dok je tokom prethodnih godina broj upućivanja u samicu bio znatno veći).

Prema evidencijama uprave zatvora, sredstva prinude upotrebljena su tokom 2007. samo dva puta, a tokom 2008. ukupno 30 puta, najčešće da bi se sprečilo nasilje među osuđenima.

Lica koja se nalaze u pritvoru u OZ u Subotici su često stranci (na dan posete u zatvoru je bilo preko 20 državljana Avganistana), zbog čega je neophodno sistemski rešiti problem prevođenja jer taj posao najčešće obavljaju osuđenici koji se služe stranim jezicima.

3. Bezbednost

Poslednje bekstvo se desilo 2007. godine. Postoji sistem video nadzora. U zatvor su unošeni mobilni telefoni i narkotici a stražari kažu da im je teško da prilikom poseta kontrolišu unos ovih stvari.

Nasilje među osuđenima se sprečava razdvajanjem, koje podrazumeva ne samo odvajanje u različite ćelije nego i izvođenje u šetnju u odvojenim grupama.

Napada na službena lica tokom 2009. nije bilo, a tokom 2007. i 2008. je zabeležen po jedan ovakav slučaj.

Prema rečima osuđenika i uprave, ne postoje neformalne grupe niti hijerarhija među osuđenima. Osuđenici kažu da redovno bivaju odvajani ukoliko uprava proceni da bi se mogli organizovati i formirati grupu koja može da ugrozi bezbednost.

U smeni radi po 6 stražara, a imajući u vidu izgled objekta i kategoriju osuđenika (većina su B i V kategorije), stiče se utisak da bi broj stražara mogao biti i veći.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Prostorije se redovno pretresaju.

4. Zdravstvena nega

U ovoj ustanovi ambulanta se nalazi na spratu, prostrana je, dobro osvetljena i uredna, što je bitno s obzirom na starost same zgrade. Postoji problem sa neprijatnim mirisima u samoj ambulanti, zbog loše izvedenih radova na kanalizacionoj instalaciji. Problem nije toliko težak da ne bi mogao biti rešen uz minimalno ulaganje.

U službi je stalno zaposlena jedna medicinska sestra, dok lekar ima ugovor o radu sa ustanovom, i posećuje je svakim radnim danom. Prema informacijama koje smo dobili, lekar ostaje u ambulanti 2 do 3 časa. Inače, radi se o lekaru opšte prakse sa dugogodišnjim iskustvom, koji je saradnik zatvora već 10 godina. Prema rečima medicinske sestre, pre nje je radila koleginica koja se na radnom mestu zadržala oko 6 meseci i dala otkaz. Razlog su uslovi rada, poseban tip patologije, ali ne treba zanemariti ni niža primanja u odnosu na civilne ustanove (24000 dinara). Radni staž je beneficiran. Za sada nema potrebe za prekovremenim radom. Timski sastanci sa upravom se održavaju jednom mesečno, mada, prema navodima radnika zdravstvene službe, komunikacija prilikom rešavanja nekih hitnih pitanja je na odličnom nivou i svakodnevna.

Broj osuđenika teže obolelih od hroničnih bolesti je 10, dok je zavisnika 148. Nema HIV pozitivnih, kao ni novootkrivenih slučajeva tuberkuloze. Registrovano je 20 lakših povreda na radu, dok povrede u sukobima nisu registrovane. Ne postoji posebna evidencija o povredama osuđenika u međusobnim sukobima što je nedostatak koji bi trebalo ispraviti. Registrovano je 18 slučajeva samopovređivanja u poslednje 2 godine, te 7 pokušaja samoubistva. Nije bilo smrtnih slučajeva.

Prilikom dolaska u ustanovu svaki osuđenik biva pregledan, po potrebi i fizički, a i dobija osnovne informacije o funkcionisanju zdravstvene zaštite, kao i druge medicinske informacije koje se distribuiraju u vidu brošura.

Kontrola i nadzor nad ishranom, higijenom, sanitarnim uređajima, ventilacijom i grejanjem se redovno vrši i u tome učestvuje medicinska sestra. Primećena je slabija higijena u sanitarnim prostorijama, dok je hroničan problem slaba ventilacija, zbog starosti zgrade. Snabdevanje sredstvima za održavanje lične higijene se vrši preko kuhinje. Vašljivosti ima povremeno, i uglavnom se javlja među preksajno kažnjenim osuđenima koji i inače žive u nehygijenskim uslovima. Ti problemi su uspešno sanirani. Ne postoji poseban program zdravstvene edukacije osuđenika, te se ona ostvaruje jedino kroz posete lekaru. Prema rečima radnika službe, ishrana je na zadovoljavajućem nivou. Apoteka je pod nadzorom medicinske sestre, dobro je snabdevena, a najviše se koriste sedativi. Ustanova nema laboratoriju, tako da se oslanja na Zdravstveni centar u Subotici. Pored ambulante se nalazi i jako mala soba, inače ćelija za osuđenike, koja služi kao stacionar. U njoj se nalazi samo jedan krevet na sprat i sanitarni čvor, što svakako nije adekvatno nameni. Zato i ne čudi tako mali broj bolesničkih dana u

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

stacionaru. U trenutku naše posete tu je bila smeštena pritvorenica, za koju zbog velikog broja lica u ustanovi nije bilo moguće naći drugi smeštaj.

Lekarski pregled se zakazuje preko stražara dan ranije, i niko ne vrši selekciju prijava. Osuđenici bivaju pregledani sledećeg dana, izuzev vikendom. Hitne intervencije se vrše u lokalnom Zdravstvenom centru, a o hitnosti odlučuju stražari u slučajevima kada niko od medicinskog osoblja nije prisutan. Problematično je što u hitnim slučajevima, kada ni lekar ni medicinska sestra nisu u ustanovi, stražari odlučuju o tome kada treba pozvati Hitnu pomoć. Pristup civilnim zdravstvenim ustanovama je dobro regulisan i funkcioniše. U pratnju osuđenika koji se transportuje u drugu ustanovu radi lečenja, ide medicinska sestra ili stražar. Napominjemo da bi prilikom takvog transporta uvek morao da bude prisutan zdravstveni radnik.

Stomatolog dolazi jednom nedeljno i vrši samo vađenje zuba. U slučaju kada je potrebna popravka, lekar piše uput kako bi se to obavilo u civilnoj ustanovi.

Svaki osuđenik ima svoj zdravstveni karton. Kartoni se uredno vode u šta smo se i sami uverili. Sistematski pregledi osuđenika se ne vrše. Pregled osuđenika u samici se obavlja redovno. Postoje uslovi za uvođenje posebnog režima ishrane u slučaju takve medicinske indikacije. U ambulanti je od opreme dostupan aparat za merenje pritiska, otoskop i aparat za merenje glikemije.

Psihijatar je do 24. marta ove godine imao ugovor o dopunskom radu, međutim to više nije slučaj, tako da dolazi iz zdravstvenog centra u slučaju potrebe. Medicinsko osoblje nije posebno edukovano za sprovođenje psihoterapije i radne terapije, kao ni iz oblasti zatvorske patologije.

Osuđenicima su dostupne informacije o njihovom zdravstvenom stanju. U slučaju da odbiju terapiju, moraju da potpišu izjavu o tome mada nije bilo drastičnijih primera odbijanja lečenja. Nije bilo ponuda za učestvovanje u nastavnim programima za učenike i studente, ni medicinskim istraživanjima. Inače, pregledi se vrše u ambulanti i stražari nisu prisutni, izuzev u slučajevima kada to pitanje bezbednosti nalaže.

Osoblje nije edukovano da prepozna znake rizika od samoubistva. Zdravstveni radnici koji su sada zaposleni nisu imali iskustva sa povredama osuđenika u međusobnim sukobima, niti posledicama sukoba sa stražarima, tako da im nije poznata procedura u tim slučajevima.

Zdravstvena služba učestvuje u izradi izveštaja nadležnim organima pri traženju alternativnih rešenja za osuđenike za koje je lišavanje slobode neprilično.

Kontrolu rada zdravstvene službe vrši uprava i, kao što je to i na drugim mestima slučaj, ne postoji nazavisnost koja je jako bitna da bi medicinska nega funkcionisala nezavisno od uticaja zatvorskih organa.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Lekar ima obavezu da izda potvrdu o tome da li je osuđenik sposoban da izdži disciplinsku kaznu.

5. Osoblje

Trenutno, broj zaposlenih je 52, aktom o sistematizaciji je predviđeno 42. U službi obezbeđenja radi 39 ljudi, dok je sistematizacijom predviđeno da taj broj bude niži – 31. I pored toga što su radna mesta predviđena aktom o sistematizaciji popunjena, broj prekovremenih radnih sati je veliki, tako da je i posle posete u okviru nadzora koji vrši Uprava za izvršenje zavodskih sankcija (poslednja poseta je bila 8. aprila 2009) naloženo da se broj prekovremenih sati smanji. Stekli smo utisak da bi broj stražara mogao biti veći.

6. Preporuke

- poboljšati higijenske uslove u kuhinji;
- postaviti pločice u kupaonici;
- omogućiti da lica lišena slobode u šetnji provode više vremena, u skladu sa odredbama ZIKS;
- rešiti problem neprijatnih kanalizacionih mirisa u ambulanti i obezbediti adekvatniji prostor za stacionarno lečenje;
- kadrovski i organizaciono pojačati zdravstvenu službu;
- sprovoditi redovnu edukaciju zatvorskog osoblja iz oblasti psihijatrije (rano otkrivanje psihijatrijskih poremećaja kod osuđenika i prepoznavanje pojačanog rizika od samoubistva).
- edukovati medicinsko osoblje iz oblasti zatvorske patologije;
- voditi evidenciju povreda u posebnom registru, sastavljati periodične izveštaje koji bi onda mogli biti prezentovani upravi ustanove.

OKRUŽNI ZATVOR U ZAJEČARU

Vreme posete: Septembar 2009

Brojno stanje u vreme posete: 196 osuđenih, 6 prekršajno kažnjenih, 41 lice u pritvoru (ukupno 243)

Prosečno brojno stanje: između 230 i 250

Raspored po odeljenjima (osuđena lica): zatvoreno 56, poluotvoreno 106, otvoreno 8, prijemno 20, na lečenju 6

1. Materijalni uslovi

Zatvor se nalazi van grada, raspolaže sa nekoliko objekata i ima zatvoreno (u okviru kojeg se nalaze i pritvorenici), poluotvoreno i otvoreno odeljenje.

Zatvoreno odeljenje, koje je posebno ograđeno, se nalazi u jednospratnoj zgradi u čijem prizemlju se nalazi i pritvorski deo. U toj zgradi se nalazi i ambulanta. U većini soba se nalazi po 8 lica, a postoje i prostorije u kojim se nalaze po 4. Najveći problem u ovom odeljenju predstavlja nedostatak svetlosti i svežeg vazduha. U sobama je veoma zagušljivo, provetravanje je gotovo nemoguće, većina osuđenika i pritvorenika su pušači i nisu odvojeni od nepušača. Od uprave smo saznali da je izrađen projekat kojim bi se rešio problem ventilacije ali zbog nedostatka sredstava nikada nije sproveden. Problem nedostatka svetlosti je posebno izražen u prizemlju, prostorije na spratu su nešto svetlije ali u njima postoji drugi problem – ne postoji toalet u sobama, već osuđenici koriste zajedničko kupatilo. Prostor za šetnju je veoma mali. Postoji sistem za pozivanje osoblja, međutim osuđenici tvrde da stražari ne reaguju uvek brzo.

Uslovi boravka u zgradi u poluotvorenom odeljenju su znatno bolji, iako je broj osuđenika po sobama veći nego u zatvorenom delu. Sobe su svetlije, daleko bolje provetrene a uz to osuđenici provode značajan deo dana van soba. Njima je za šetnju na raspolaganju znatno veći prostor, praktično celo dvorište zatvora.

2. Tretman

Primedbe osuđenika odnosile su se uglavnom na nedostatak mogućnosti za rekreaciju, nedovoljan boravak na otvorenom (u zatvorenom odeljenju) i na kategorizaciju. Osuđenici koji su nepušači žalili su se zbog nedostatka svežeg vazduha u zatvorenom odeljenju.

Pri odabiru osuđenika za razgovor, trudili smo se da izaberemo one koji su disciplinski kažnjavani i nijedan od njih nije imao primedbe koje bi se ticale disciplinskog postupka, svi su rekli da su opravdano kažnjeni, a uz sebe su imali i pismenu dokumentaciju o postupku, uključujući i rešenje o izricanju disciplinske mere.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Osuđenici su upoznati sa svojim pravima i kućnim redom, koji je istaknut na vidnom mestu u zatvoru. Ipak, osuđenici uglavnom nemaju kućni red u sobama, ali kažu da su upoznati sa njim i da im je dostupan.

Osuđenici koji se nalaze u poluotvorenom i otvorenom odeljenju provode van zatvorenih prostorija više od 2 sata dnevno, u skladu sa odredbama ZIKS, osuđenici u zatvorenom odeljenju dnevno provode u šetnji sat vremena.

Kontakt sa spoljnim svetom je obezbeđen, unutar zgrade postoje telefonske govornice, omogućeno je slanje i prijem pisama, kao i prijem paketa. Učestalost i trajanje poseta je u skladu sa odredbama ZIKS. Većina osuđenika koristi posebna prava – izlaske i posete porodici tokom vikenda i praznika.

3. Bezbednost

U poslednje vreme nije bilo slučajeva bekstva iz zatvorenog odeljenja, ali se dešava da osuđenici iz poluotvorenog odeljenja napuste zatvor (tzv. slučajevi udaljenja) ili se ne vrate iz poseta porodici tokom vikenda.

Ima slučajeva nasilja među osuđennicima, što se rešava razdvajanjem i disciplinskim merama. U vreme posete jedan osuđenik se nalazio u samici zbog toga što je pretukao drugog osuđenika.

Pretrasi i kontrola prostorija i lica se vrše često, dešavalo se da budu pronađeni napravljeni bodeži a pronalaze se i mobilni telefoni.

Prema rečima uprave i osuđenika, ne postoje neformalne grupe niti hijerarhija među osuđennicima.

4. Zdravstvena nega

Zdravstvenu službu u ovoj ustanovi čine jedan stalno zaposlen lekar opšte medicine i dva medicinska tehničara. Popunjenost po sistematizaciji je 100%. Jednom nedeljno ustanovu posećuje psihijatar koji ima ugovor o delu. Ambulanta se nalazi u zatvorenom delu ustanove, mada postoji još jedna koja je u poluotvorenom. Postoje dve prostorije, u jednoj se vrši pregled osuđenika, dok su u drugoj lekovi i medicinska oprema. U odnosu na ostale ustanove slične veličine, ambulanta je dobro opremljena, poseduje sto za lekara, ležaj za pregled, sterilizator, aparat za EKG, bocu sa kiseonikom,ambu balon, dva aparata za merenje nivoa šećera u krvi, dva termometra, jedan inhalator, jedan otoskop. Apoteka je takođe dobro snabdevena lekovima. Prostorije su inače odgovarajuće veličine, uredne i lepo sredene.

Često ima potrebe za prekovremenim radom, lekar radi prekovremeno oko 10 sati mesečno, a tehničari oko 15 (zbog obima posla, vanrednih poziva kao i posebnog radnog vremena psihijatra koji u ustanovu dolazi u popodnevним časovima i provodi oko 3h u radu sa pacijentima).

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Broj obolelih od teških hroničnih bolesti je 90, broj zavisnika čak 198. Nema HIV pozitivnih, kao ni novih slučajeva tuberkuloze. Bilo je 13 lakših povreda na radu u poslednje dve godine i ni jedna teža. U 6 slučajeva sukoba bilo je lakših telesnih povreda, težih nije bilo. Tri slučaja silovanja i seksualnog zlostavljanja je zabeleženo u protekle dve godine, kao i 5 samopovređivanja. Nije bilo samoubistava, ali je 3 puta bilo pokušaja. Nema smrtnih slučajeva u protekle dve godine.

Lekar jednom nedeljno ima sastanak sa Upravom zatvora, ali teme nisu vezane, po njegovim rečima, za funkcionisanje zdravstvene službe, već za opšta i tekuća pitanja funkcionisanja ustanove.

Prilikom dolaska u ustanovu sva osuđena lica imaju obavezan lekarski a po potrebi i fizički pregled i on se obavlja odmah, ili prvog radnog dana, ako lice dođe u ustanovu tokom vikenda ili praznika. Zatvorenici se saopštavaju osnovni principi funkcionisanja zdravstvene službe, a dostupne su im i brošure u vezi sa zaraznim bolestima. Lekarski pregled se, kao i u drugim ustanovama, zakazuje preko radnika službe obezbeđenja, a tom prilikom nema selekcije, i svi koji se prijave budu pregledani. Što se tiče hitnih stanja, lekar je pripravan kada nije u ustanovi tako da putem telefona dolazi do konsultacije sa stražarskom službom. Na ovakav način delimično je izbegnuta mogućnost da stražari sami odlučuju o neophodnosti hitne medicinske intervencije, mada nije sasvim isključena. Pristup civilnim zdravstvenim ustanovama je neometan i dobro funkcioniše. Prilikom transporta osuđenika u druge zdravstvene ustanove prisutan je tehničar, međutim nema potrebne opremu u vozilu tako da njihovo fizičko prisustvo nije dovoljno u slučajevima kada je potrebna medicinska intervencija.

Stomatološke usluge osuđenici plaćaju, osim onih koje su hitne. Inače, usluge zubara se pružaju u lokalnom zdravstvenom centru.

Svaki osuđenik ima zdravstveni karton, i oni se uredno vode. Sistematski pregledi osuđenika se ne vrše. Lekar osuđenike kojima je izrečena disciplinska mera upućivanja u samicu obilazi svakog dana. Postoje uslovi za uvođenje posebnog režima ishrane za one osuđenike za koje lekar tako odredi. S obzirom na dobru opremljenost ambulate, spektar dijagnostičkih i terapijskih procedura koje se mogu sprovesti je proširen (EKG, inhalacija i sl). Postoji odgovarajući nadzor nad apotekom i izdavanjem lekova, mada smo iz razgovora sa radnicima zdravstvene službe čuli da ima problema prilikom distribucije već pripremljenih doza lekova tokom popodneva i večeri, kada oni nisu tu a to sprovodi stražarska služba (osuđenici odbijaju da uzmu propisane doze, a stražari nisu u stanju da se sa tim problemima izbore na pravi način). Iako postoji prostorija određena za stacionarno lečenje, njena svrha je promenjena, i koristi se kao pritvorska ćelija, tako da osuđenici u slučaju bolesti leže u sobama sa ostalima, bez izdvajanja, što je svakako veliki nedostatak. Takođe, sama prostorija koja ima stacionarsku namenu je mala i ima krevete na sprat, tako da nije odgovarajuća. Kao što je već napomenuto, psihijatar posećuje ustanovu jednom nedeljno i ostaje 3-4 sata. Medicinsko osoblje nije edukovano za sprovođenje psiho i radne terapije.

Osuđenici se saopštavaju informacije o njihovom zdravstvenom stanju, kao i porodicama, ako ima potrebe. Takođe, imaju pravo da odbiju lečenje, mada se to svodi na odbijanje uzimanja propisanih

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

psihofarmaka. Pregledi se obavljaju tako da ih ne mogu ni čuti ni videti radnici službe obezbeđenja kao ni ostali osuđenici.

Kontrola i nadzor nad ishranom, higijenom, sanitarnim uređajima, ventilacijom i grejanjem se vrši svakodnevno i od strane radnika medicinske službe, a izveštaji se sastavljaju jedino u slučaju nepravilnosti. U poslednjim kontrolama uočeni su insekti u prostorijama, kao i neprijatni mirisi. Lekar je uveo obavezno generalno čišćenje kuhinjskih prostorija jednom mesečno. I pored toga, sami smo se uverili da higijenski uslovi u kuhinji nisu na najboljem nivou. U razgovoru sa osuđenima čuli smo pritužbe na kvalitet hrane. Snabdevanje osuđenika sredstvima za održavanje lične higijene se vrši preko magacina u slučajevima kada ih ne mogu sami nabaviti. Vašljivost se javlja sporadično, nekoliko puta godišnje. Informacije o zaraznim bolestima se redovno distribuišu osuđenima. Medicinsko osoblje je sposobno da prepozna pojačan rizik od samoubistva, te u takvim slučajevima izdvajaju osuđenika u posebnu prostoriju, te zahtevaju intervenciju psihijatra. Vršiti se sistematska evidencija znakova nasilja a osuđenici imaju uvid u tu evidenciju. Ukoliko se neko od zatvorenika požali na nasilje, takav slučaj se prijavljuje upravi zatvora. Lekarski pregled se vrši nakon primene mera prinude, kao i prilikom otpuštanja osuđenika.

Zdravstvena služba učestvuje u izradi izveštaja nadležnim organima pri traženju alternativnih rešenja za osuđenike za koje je lišavanje slobode neprilično.

Kontrolu rada zdravstvene službe vrši inspekcija, kao i u civilnim ustanovama. Naravno, i ovde je, kao u svim ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija služba podređena upravi zatvora što svakako onemogućava nezavisan rad.

Radnici nisu posebno edukovani iz oblasti zatvorske patologije, a lekar je bio samo na jednom seminaru koji je održan pre 2-3 godine.

5. Osoblje

Odnosi među osobljem su poremećeni nakon što je jedan stražar suspendovan jer je uneo u zatvor mobilni telefon osuđenika, posle čega je deo zaposlenih u službi obezbeđenja zahtevao (potpisivanjem peticije) smenu načelnika službe obezbeđenja. Naknadnim proverama je utvrđeno je da je načelnik ispravno i savesno postupio. Zbog narušenih odnosa upravnik je zatražio da neki stražari budu premešteni u druge zatvore. U službi obezbeđenja rade 33 osobe, što je, prema rečima i uprave i samih stražara, malo da bi se adekvatno obezbedila bezbednost. Opremljenost se poboljšava (nabavljen je detektor za metal a kompletira se i oprema za video nadzor) ali još uvek postoji potreba za ulaganjem u opremu, pre svega u prevozna sredstva.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

6. Preporuke

- povećati broj stražara;
- omogućiti bolju osvetljenost, a posebno provetrenost prostorija u zatvorenom odeljenju;
- razdvojiti pušaće od nepušača;
- omogućiti da lica u zatvorenom odeljenju provode više vremena van soba i na otvorenom;
- obezbediti uslove za stacionarno lečenje osuđenika;
- sprovesti redovnu edukaciju zatvorskog osoblja iz oblasti psihijatrije (rano otkrivanje psihijatrijskih poremećaja kod osuđenika i prepoznavanje pojačanog rizika od samoubistva);
- edukovati medicinsko osoblje iz oblasti zatvorske patologije;
- zakonski i sistemski obezbediti profesionalnu nezavisnost zdravstvenih radnika u zatvorskim ustanovama.

OKRUŽNI ZATVOR U NEGOTINU

Vreme posete: Septembar 2009.

Brojno stanje u vreme posete: 13 osuđenih, 1 prekršajno kažnjen, 37 lica u pritvoru

Prosečno brojno stanje (tokom poslednje godine): 49

Struktura po polu: sva lica u ustanovi su muškarci

Brojno stanje po odeljenjima (bez lica u pritvoru): otvoreno 1, poluotvoreno 4, zatvoreno 9

1. Materijalni uslovi

Okružni zatvor u Negotinu je veoma malog kapaciteta – maksimalno može primiti oko 80 lica. U odeljenju za smeštaj pritvorenih lica nalazi se 8 prostorija (sa po 6 kreveta) za kolektivni smeštaj i jedna prostorija za individualni smeštaj (samica). Higijena u ovim prostorijama je zadovoljavajuća ali je vrlo zagušljivo. U vreme posete u ovoj zgradi je u toku bila izgradnja kupatila. Postojeće kupatilo se nalazi u drugoj zgradi i nije adekvatno. Osuđena i prekršajno kažnjena lica su smeštena u objektu koji se nalazi uz dvorište koje je istovremeno i prostor za šetnju. Ovde se nalaze i kuhinja i trpezarija, kao i prostorije u kojim su smešteni zaposleni u službi prevaspitanja. Prostorije su u nešto lošijem stanju nego one u delu za smeštaj pritvorenika, broj kreveta u prostoriji je veći a sami kreveti su u vrlo lošem stanju. Trpezarija se koristi kao zajednička prostorija.

2. Tretman

Nismo primili pritužbe koje bi se odnosile na fizičko ili psihičko zlostavljanje, osuđenici kažu da imaju korektan odnos sa upravom. Nije bilo pritužbi ni na službu obezbeđenja. Nekoliko osuđenika se žalilo na kvalitet zdravstvene nege – tvrdili su da lekar ne posvećuje dovoljnu pažnju osuđenima i da se generalno loše ophodi prema njima.

Osuđenici su upoznati sa svojim pravima i načinom funkcionisanja zatvorskih službi. Odredbe kojim su regulisani boravak na otvorenom, učestalost i dužina trajanja poseta, prijem i slanje pisama i paketa, telefoniranje i uživanje posebnih prava se poštuju.

Broj izrečenih disciplinskih mera je vrlo mali – u poslednje dve godine je zabeleženo samo 7 disciplinskih prestupa. Radi se uglavnom o udaljenjima i zloupotrebi posebnih prava.

U poslednje dve godine nije zabeležen nijedan slučaj upotrebe sredstava prinude.

3. Bezbednost

U poslednje tri godine nije bilo pokušaja bekstva, niti su zabeleženi pokušaji ubistva. Nasilje među osuđenima i pritvorenim licima je retko, a u poslednje dve godine nisu zabeleženi napadi na službena lica.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Ne postoje neformalne grupe niti bilo kakva hijerarhija među osuđenima i pritvorenim licima.

U dnevnoj smeni rade 4, u noćnoj 3 stražara.

4. Zdravstvena nega

U ovoj zatvorskoj ustanovi radna mesta za zdravstvenu službu po sistematizaciji nisu predviđena. Uprkos tome, jedna radnica službe obezbeđenja je medicinska sestra, tako da obavlja poslove vezane za potrebe medicinske nege osuđenika. Jedan lekar, inače hirurg u penziji, ima ugovor o delu sa ustanovom i dolazi tri puta nedeljno (ponedeljkom, sredom i petkom) i vrši preglede. Prilikom posete boravi oko sat vremena u ustanovi. Jednom nedeljno dolaze psihijatar i lekar opšte prakse iz lokalnog zdravstvenog centra, čiji su dolasci neophodni zbog pisanja recepata.

Medicinska sestra radi u ustanovi oko godinu dana i nema podatke o tome ko je ranije obavljao poslove vezane za zdravstvenu negu osuđenika. S obzirom da nema stalno zaposlenih zdravstvenih radnika nismo mogli da postavimo pitanja vezana za njihovu poziciju u ustanovi, prihode i sl. Nema zvaničnih sastanaka sa upravom ustanove, ali je komunikacija na dobrom nivou.

Tri osuđenika boluju od dijabetesa, jedan je kardiološki pacijent. Inače, nema registrovanih zavisnika, HIV pozitivnih, novootkrivenih slučajeva tuberkuloze, slučajeva povrede na radu ili u sukobima, kao ni silovanja, samopovređivanja, pokušanih ili izvršenih samoubistava, ili smrtnih slučajeva.

Prostorija koja se koristi kao ambulanta nije adekvatno opremljena, i ima samo ležaj za preglede (nema bilo kakve medicinske opreme). Zbog skućenog prostora u kome se ustanova nalazi, to je donekle i razumljivo. Dobili smo uveravanja da će u toku renoviranja, koje je u toku, i ambulanta biti dodatno uređena.

Prilikom dolaska u ustanovu svi osuđenici imaju obavezan lekarski pregled koji se obavlja u roku od 24 časa, izuzev kada je prijem obavljen tokom vikenda ili praznika. Tom prilikom lekar im saopštava na koji način funkcioniše zdravstvena nega, ali ne dobijaju informacije o higijeni u ustanovi, te zaraznim bolestima. Lekarski pregled se zakazuje kao i drugim ustanovama, preko službe obezbeđenja i tu nema posebnih problema. Lekarski pregled se obavlja prilikom prve naredne posete lekara ustanovi. S obzirom da nema stalno zaposlenog medicinskog osoblja, hitni slučajevi se rešavaju telefonskim konsultacijama sa lekarom, eventualno on dolazi u ustanovu u takvim slučajevima. Odluku o hitnosti donose radnici službe obezbeđenja, što je skopčano sa povećanim rizikom od greške. Pregledi u civilnim zdravstvenim ustanovama se odvijaju bez smetnji. Prilikom transporta, medicinska sestra je prisutna jedino ako to zahteva zdravstveno stanje pacijenta. Intervencije zubara se obavljaju u civilnoj ustanovi.

Svaki osuđenik ima svoj zdravstveni karton i oni se uredno vode. Sistematski pregledi se ne vrše, a za tim i nema potrebe s obzirom na brojno stanje. Lekar posećuje osuđenike u samici svakodnevno, a ima i obavezu da izda potvrdu o tome da li je određeni osuđenik sposoban da izdrži disciplinsku kaznu

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

boravka u samici. Postoje izvesni uslovi za uvođenje posebnog režima ishrane za osuđeničke za koje lekar tako odredi, ali ne u potpunosti. Inače, s obzirom da ambulanta nije opremljena adekvatno, postoje uslovi za obavljanje samo osnovnog lekarskog pregleda. Osuđeničke kojima je potrebno stacionarno lečenje lekar upućuje u Specijalnu zatvorsku bolnicu, eventualno u lokalni zdravstveni centar, što se izbegava, zbog manjka stražarskog kadra. Lekar nadzire apoteku i izdavanje lekova. Psihijatar, kao što je već navedeno, dolazi jednom nedeljno u ustanovu. Psihologa nema.

Što se tiče podataka vezanih za pacijentov pristanak i poverljivost, lekar nema iskustva sa slučajevima odbijanja lečenja. Pregledi se uglavnom odvijaju uz prisustvo radnika službe obezbeđenja što je nedostatak.

Kontrolu nad ishranom osuđenika, higijenom, sanitarijama, ventilacijom i grejanjem vrši lekar 3 puta nedeljno. Nisu uočene posebne nepravilnosti u poslednjim kontrolama, mada smo prilikom obilaska pritvorskih prostorija zapazili da su slabo ventilirane i zagušljive. Takođe, nisu zabeleženi slučajevi vašljivosti. Informacije o zaraznim bolestima kao i fizička edukacija osuđenika se ne vrši. Među zaposlenima nema posebno edukovanih koji bi mogli da prepoznaju znake rizika od samoubistva kod zatvorenika. Evidencija znakova nasilja se ne vrši odvojeno, ali takvih iskustava i nemaju u ovoj ustanovi. Lekar nije upoznat sa tim da je potreban pregled nakon primene mera prinude, ali s obzirom na veličinu zatvora i manjka slučajeva primene ovih mera, takvih potreba i nema.

Takođe, nije bilo slučajeva koji su zahtevali posebno pisanje izveštaja nadležnim organima radi nalaženja alternativnih rešenja za osuđeničke za koje je lišavanje slobode neprimereno zbog njihovog zdravstvenog stanja ili godina.

U ustanovi ne postoji zdravstvena služba, tako da se ne može govoriti o kontroli i nadzoru nad njom.

Lekar i medicinska sestra nisu posebno edukovani iz oblasti zatvorske patologije.

5. Osoblje

U ustanovi je zaposleno 28 ljudi, od čega dvoje na određeno vreme. Popunjenost prema sistematizaciji je 96%. U službi obezbeđenja radi 19 ljudi, što je 95% od broja predviđenog aktom o sistematizaciji. Međusobni odnosi i komunikacija, kako među osobljem i osuđenicima, tako i među osobljem, su dobri.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

6. Preporuke

- nastaviti dobru praksu, kada je u pitanju postupanje sa osuđenicima;
- zameniti suđere na krevetima u sobama u kojim su smeštena osuđena i prekršajno kažnjena lica;
- kadrovski i organizaciono pojačati zdravstvenu službu (potreban je stalno zaposlen medicinski tehničar);
- sprovoditi redovnu edukaciju zatvorskog osoblja iz oblasti psihijatrije (rano otkrivanje psihijatrijskih poremećaja kod osuđenika i prepoznavanje pojačanog rizika od samoubistva);
- redovno distribuirati osuđenicima informacije o zaraznim bolestima;
- obezbediti da se pregledi zatvorenika vrše tako da ih ne mogu ni čuti ni videti radnici službe obezbeđenja ni ostali zatvorenici;
- edukovati medicinsko osoblje iz oblasti zatvorske patologije;
- voditi evidenciju povreda u posebnom registru, sastavljati periodične izveštaje koji bi onda mogli biti prezentovani upravi ustanove;

OKRUŽNI ZATVOR U NOVOM PAZARU

Vreme posete: Oktobar 2009.

Brojno stanje u vreme posete: 38 osuđenih, 3 prekršajno kažnjena, 49 lica u pritvoru – ukupno 90

Prosečno brojno stanje u poslednjih godinu dana: 90

Struktura po polu: 89 muškaraca, 1 žena

Raspored po odeljenjima: otvoreno 1, poluotvoreno 23, zatvoreno 14 (u zatvorenom odeljenju su i pritvorena lica)

1. Materijalni uslovi

Zatvor se nalazi u blizini centra grada, a u zgradi u čijem prizemlju se nalaze kancelarije upravnog dela zatvora istovremeno su smešteni i muzička škola, istorijski arhiv i likovni atelje, što je u bezbednosnom smislu vrlo problematično, posebno imajući u vidu da se i iz prostorija koje ne koristi zatvorska uprava vidi krug zatvora, odnosno zgrada u kojoj su smeštena osuđena i pritvorena lica, kao i prostor za šetnju.

Zgrada u kojoj su smeštena osuđena i pritvorena lica je nedavno renovirana, sobe su vrlo čiste, dobro osvetljene i proventrene. Sve sobe su opremljene televizorima, kupatilo sa tušem i toplom vodom se nalazi u svakoj sobi. U sobama je uglavnom smešteno po 6 lica, u jednoj prostoriji je smešteno 9 lica koja se nalaze u pritvoru. Veličina samice je u skladu sa odredbama ZIKS, dobro je osvetljena i proventrena. U ovoj zgradi se nalazi i kuhinja koja je vrlo čista i uredna i opremljena novom tehnikom. U vreme posete u toku je bilo opremanje zajedničke prostorije, koja je prilično velika i dobro osvetljena. Do opremanja ove prostorije nisu postojale zajedničke prostorije, tako da su osuđenici, izuzev vremena koje provode u šetnji, ostatak dana provodili u sobama. U okviru ove zgrade postoji i kantina.

2. Tretman

Od osuđenika nismo čuli da je iko fizički ili psihički zlostavljan. Mere prinude se retko primenjuju - u poslednje dve godine četiri puta (po dva puta u 2008. i 2009). Tokom 2008. zabeleženo je 28 disciplinskih prestupa, a 21 tokom 2009. Najčešće su sankcionisani oduzimanjem posebnih prava (46 puta) ili ukorom. U poslednje dve godine nije izricana mera upućivanja u samicu. Zapisnici o disciplinskim postupcima se uredno vode a primerci odluke o izricanju disciplinske mere se obavezno dostavljaju osuđenicima, što i oni sami potvrđuju.

Osuđenici su upoznati sa svojim pravima, kućnim redom (videli smo da je dostupan u svakoj sobi) i načinom funkcionisanja zdravstvene službe.

Posete, telefoniranje, slanje i prijem pisama se sprovode u skladu sa odredbama ZIKS. Većina osuđenika često prima pakete i na taj način dopunjuje ishranu.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Vreme koje osuđenici i pritvorena lica provode u šetnji, na otvorenom, uglavnom je u skladu sa odredbama ZIKS, ali se, kada je broj lica u ustanovi veći od prosečnog, dešava da je sa postojećim brojem stražara nemoguće obezbediti svim licima boravak na otvorenom u trajanju propisanom ZIKS.

Verski obredi vrše se u sobama, a Mešihat islamske zajednice donira meso i tako vernicima omogućava ishranu u skladu sa njihovim verskim uverenjima.

Četiri osuđenika su radno angažovana i radne obaveze izvršavaju van zatvora.

3. Bezbednost

Kao što smo pomenuli, iz zgrade u kojoj se nalaze kancelarije uprave zatvora, a u kojoj su nalaze i muzička škola, istorijski arhiv i slikarski atelje, vidi se prostor za šetnju. Zatvor nema kontrolu nad ulascima u prostorije škole, arhiva i ateljea, što znači da je iz ovih prostorija moguće dobacivati predmete u prostor za šetnju, spustiti se u krug zatvora ili čak pucati na stražare i lica lišena slobode.

U poslednje tri godine nije bilo bekstava iz zatvora, jedini pokušaj je zabeležen 2008. godine.

U zatvoru postoji video nadzor i metal detektor. Prema rečima stražara i uprave, prilikom poseta ima pokušaja unošenja mobilnih telefona, te je metal detektor od velikog značaja.

U smeni radi 4 ili 5 stražara, što je, imajući u vidu broj osuđenika i lica u pritvoru i bezbednosne nedostatke samih objekata, nedovoljan broj. Upravnik i stražari smatraju da je u smeni potrebno bar 6 ili 7 stražara.

4. Zdravstvena nega

Službu za zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi sačinjavaju lekar i medicinski tehničar. Medicinski tehničar je zaposlen pre tri meseca (prethodno je na tom mestu 10 godina radila medicinska sestra koja je prekvalifikovana u administrativnog radnika), dok je lekar angažovan na osnovu ugovora o delu poslednjih šest godina. On je prisutan jednom nedeljno (sredom), a ostalim danima dolazi po pozivu. Lekar je specijalista porodične medicine koji već 20 godina radi u gradskom zdravstvenom centru. Dešava se da tehničar radi prekovremeno (sat ili dva duže od uobičajenog dnevnog radnog vremena), ali retko.

Ambulanta se nalazi na prvom spratu zgrade u kojoj se nalaze i prostorije za smeštaj osuđenih i pritvorenih lica. Veoma je prostrana i svetla. U prostoriji se nalaze dva ormara u kojima se drže lekovi i medicinska dokumentacija. Ambulanta poseduje svoj toalet sa tuš kadom. Od aparature za dijagnostiku ambulanta poseduje merač pritiska i glukomer, mada lekar navodi da najčešće ovu aparaturu donosi sa sobom kao i svoj stetoskop i EKG aparat. Apoteka je dobro snabdevena a najčešće se propisuju sedativi, antibiotici i analgetici. Lekar vrši nadzor nad apotekom i određuje terapiju koju tehničar deli bolesnima. Krađe lekova i zloupotreba nije bilo. Sve potrebne laboratorijske analize koje ulaze u okvire uobičajene zdravstvene zaštite obavljaju se bez problema u gradskoj bolnici po uputu lekara.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Ne postoji stacionar pa se lica kojima je potrebno stacionarno lečenje šalju u gradski zdravstveni centar. Prilikom transporta do bolnice u Novom Pazaru u pratnji nije uvek tehničar što se objašnjava blizinom bolnice, dok pri transportu do bolnica u drugim gradovima u pratnji najčešće ide tehničar. Lekar u svakom konkretnom slučaju procenjuje da li je pratnja neophodna. Treba napomenuti da lekar kao ozbiljan problem navodi to što sud sporo izdaje odobrenja za upućivanje pritvorenika u bolnicu radi lečenja ili dijagnostike.

Prilikom prijema svako lice se obavezno pregleda. Ukoliko je lekar prisutan u trenutku prijema – on obavlja pregled a ukoliko nije pregled se obavlja u gradskoj bolnici. Lekar daje osnovne informacije o zdravstvenoj zaštiti. Svaki osuđenik ima svoj zdravstveni karton mada se evidencija pregleda i terapije vrši i u registru bolesnika. Ukoliko lekar odredi, sprovode se posebni režimi ishrane. Psihijatrijski pregledi se obavljaju van zatvorske ustanove uz uput lekara, a medicinsko osoblje ustanove nije obučeno za program psihoterapije i radne terapije. Medicinski pregledi se obavljaju tako da ih ne mogu videti ostali službenici niti osuđenici.

Za obavljanje pregleda nije potrebno posebno zakazivanje pošto su osuđenici obavešteni o načinu rada zdravstvene službe. Osim toga, svakog jutra je moguće od stražara zatražiti pregled, nakon čega se poziva lekar. Ne postoje posebni kriterijumi za zakazivanje pregleda i, po rečima lekara, svako ko traži pomoć biva pregledan, bez trijažiranja od strane stražara. Hitna pomoć se dobija u gradskom zdravstvenom centru. Najpre se konsultuje lekar, telefonskim putem ukoliko nije prisutan, a zatim se na osnovu njegovog mišljenja vrši dalje zbrinjavanje.

Stomatološka zaštita se svodi na popravku i vađenje zuba u gradskoj bonici, dok u samoj zatvorskoj ustanovi osuđenici mogu dobiti samo analgetik.

Što se tiče preventivne zaštite, lekar jednom nedeljno vrši nadzor nad ishranom i higijenom prostorija. Sredstva za osnovnu ličnu higijenu su obezbeđena. Prisustvo glodara ili neprijatnih mirisa nije opaženo od kada je zgrada renovirana. Vašljivost je potvrđena kod jedne zatvorenice ali je problem uspešno saniran. Edukacija osuđenika svodi se na razgovor pri prijemu u ustanovu. Organizovanih predavanja nema. Lekarski pregled nakon primene mera prinude se obavlja redovno, ali ne i pri otpuštanju osuđenika.

Kontrolu rada zdravstvene službe vrši zdravstvena inspekcija. Medicinsko osoblje nije posebno edukovano iz oblasti zatvorske patologije. Timski sastanci sa upravom ustanove se redovno obavljaju, kao i neformalni razgovori sa upravnikom vezani za najčešće probleme službe.

5. Osoblje

U ustanovi je stalno zaposleno 29 ljudi, a troje na određeno vreme. Popunjenost prema sistematizaciji je 80%. Broj ljudi zaposlenih u službi obezbeđenja je 24, što je, prema mišljenju upravnika i načelnika službe obezbeđenja, malo. Pripremljen je predlog akta o sistematizaciji koji uvažava potrebu za većim brojem zaposlenih u službi obezbeđenja.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Međusobni odnosi zaposlenih su dobri, kao i odnosi zaposlenih i osuđenika. Zbog nedovoljnog broja stražara radi se i prekovremeno a ima i zaposlenih koji nisu koristili godišnji odmor. Naknade za prekovremeni rad se isplaćuju sa zakašnjenjem.

6. Preporuke

- izmestiti zatvor sa postojeće lokacije;
- nastaviti dobru praksu kada je postupanje sa osuđenicima u pitanju;
- povećati broj zaposlenih u službi obezbeđenja;
- obezbediti mogućnost za rekreaciju, posebno tokom zimskih meseci;
- omogućiti stalno prisustvo zdravstvenih radnika u ustanovi kako bi se imao što bolji i precizniji uvid u zdravstveno stanje osuđenika kao i bolja efikasnost u pružanju pomoći;
- organizovati predavanja iz oblasti preventivne medicine kao i o zaraznim bolestima što bi bilo od koristi naročito nakon izlaska iz zatvorske ustanove;
- obezbediti stalnu psihijatrijsku negu od strane specijaliste i edukaciju medicinskog osoblja iz oblasti zatvorske patologije i programa psihoterapije i radne terapije;
- vršiti evidenciju povreda u posebnom registru kao i podnošenje periodičnih izveštaja o tome.

KAZNENO – POPRAVNI ZAVOD ZA ŽENE U POŽAREVCU

Vreme posete: Oktobar 2009.

Brojno stanje u vreme posete: 217 osuđenih, 7 prekršajno kažnjenih – ukupno 224

Prosečno brojno stanje u toku poslednje godine: 220

Raspored po odeljenjima (osuđena lica): otvoreno 12, poluotvoreno 85, zatvoreno 120

1. Materijalni uslovi

Zatvor raspolaže sa nekoliko objekata za smeštaj osuđenica, ima posebnu upravnu zgradu, prostrano dvorište, baštu, radionicu i ekonomiju koja se nalazi van grada i na kojoj su tokom leta radno angažovane osuđenice. Postoje i posebne prostorije za smeštaj trudnica i majki koje su u ustanovi s decom.

Prostorije u zgradi za smeštaj osuđenica u otvorenom odeljenju su u dobrom stanju, čiste su, uredne i dovoljno prostrane. Prostorije za smeštaj osuđenica u poluotvorenom i zatvorenom odeljenju su u lošijem stanju. Jedan deo ovih prostorija je renoviran i one su čiste, ali je ostatak u vrlo lošem stanju, posebno zidovi i pločice u kupaonicama u prizemlju (u kojima je, prema rečima osuđenica, i grejanje slabo). Samice su takođe u lošem stanju, prljave i vrlo mračne, sa jako lošim sanitarnim uređajima. Površina samice je oko 4 m². U svim prostorijama u prizemlju (prostorije zatvorenog odeljenja) je vrlo slaba osvetljenost, čitanje bez veštačkog osvetljenja je teško. Postoje zajedničke prostorije. Pušenje je zabranjeno, osim u tome namenjenoj prostoriji.

Sobe za smeštaj trudnica su dobro opremljene i čiste, prostrane su i dobro osvetljene i proventrene.

Menza je prostrana i čista, u njoj se nalazi i kantina. Kuhinja ne postoji, hrana se doprema iz KPZ Zabela.

2. Tretman

Nekoliko osuđenica se žalilo na tretman, navode da ima slučajeva nepotrebne ili prekomerne upotrebe sile. One smatraju da su pravila ponašanja previše stroga i da se disciplinske mere često izriču bez potrebe. Osuđenicama nije dozvoljeno da budu u krevetima osim noću i u periodu određenom za popodnevni odmor, u šta smo se i sami smo se uverili. Smatramo da nema racionalnog opravdanja za ovu meru zabrane i da bi je trebalo ukinuti.

U poslednje dve godine zabeležena su 104 disciplinska prestupa, koji su najčešće sankcionisani ukorom (45 puta) ili upućivanjem u samicu (46 puta). U istom periodu, upotreba sredstava prinude je zabeležena 69 puta (izdvajanje 46 puta, vezivanje 20 puta, upotreba gumene palice 3 puta), najčešće da bi se sprečilo samopovređivanje (u 31 slučaju) ili nasilje među osuđenicama (15 puta).

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Osuđenice se po dolasku u ustanovu upoznaju sa svojim pravima, kućnim redom i načinom funkcionisanja zdravstvene službe.

Poštuju se odredbe ZIKS koje regulišu učestalost i vreme trajanja poseta. Posete dece se uvek dozvoljavaju, ne samo danima predviđenim za posete. Ove posete organizuju centri za socijalni rad a u toku je sprovođenje projekta u okviru kojeg se u zavodu prave video snimci koji se kasnije dostavljaju deci kako bi se na taj način obezbedio kontakt. U svakom konkretnom slučaju se pre uspostavljanja ovog vida komunikacije traži mišljenje centra za socijalni rad, i detetu se snimci dostavljaju samo ako centar proceni da će ovo pozitivno uticati na njega.

Oko 60% osuđenica je radno angažovano. Postoje programi obuke za poslove koji se obavljaju u okviru zavoda. Ne postoji program osnovnog obrazovanja, iako za tim postoji potreba kod jednog broja osuđenica.

3. Bezbednost

U poslednje 3 godine nije bilo pokušaja bekstva. Dešava se da se, prilikom rada van kruga zavoda, osuđenice udalje.

Postoji video nadzor (kojim nisu pokrivenе sobe i kupaonica) a osuđenice koje odlaze u posete porodici tokom vikenda se prilikom povratka detaljno pretresaju – postoji i obavezan ginekološki pregled u ovu svrhu.

Ima nasilja među osuđenicama, u tim slučajevima se vrši razdvajanje i izriču se disciplinske mere.

U smeni radi 7 do 9 stražara.

4. Zdravstvena nega

Zdravstvena služba se nalazi u zgradi odvojenoj od prostorija za smeštaj osuđenih lica. U prizemlju jedna prostorija služi kao čekaonica, u drugoj se obavljaju pregledi a u trećoj je stomatološka ambulanta. Sve prostorije su prostrane, dobro osveteljene, uredne i dobro opremljene. U prostoriji za obavljanje pregleda postoje aparat za merenje pritiska i elektrokardiogram. Takođe, ambulanta raspolaže aparatom za sterilizaciju ginekoloških instrumenata i dobošem sa sterilinim gazama, što je pohvalno, jer se u slučaju povređivanja odmah može pružiti neophodna pomoć. U stomatološkoj ordinaciji postoji stolica i oprema za vađenje i popravke zuba. Ginekološka ambulanta nalazi se na spratu. U njoj se nalazi ginekološki sto odvojen paravanom. Moguće je uzeti cervikalni i vaginalni bris kao i izvršiti Papanikolau test, koji je veoma važan u ranom otkrivanju raka grlića materice. Rečeno nam je da neke osuđenice same traže ginekološki pregled, a nekim osuđenicama, najčešće onima koje duže borave u ustanovi, doktor ili medicinska sestra savetuju da izvrše Papanikolau test. Što se tiče pregleda za otkrivanje raka dojke, u

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

vreme posete očekivalo se da u zavod stigne mamograf i da počnu mamografski pregledi. Neke osuđenice odlaze na redovne ginekološke preglede kod svojih ginekologa kada dobiju slobodan vikend.

U službi je već 9 godina stalno zaposlen doktor specijalista epidemiologije i medicinska sestra koja u zavodu radi 18 godina. Njihovo radno vreme je osam sati (od 7 do 15h). Treba napomenuti da doktorka radi i po pozivu u slučaju da u toku noći ili vikendom postoji neki hitan slučaj ili u slučaju povređivanja. Zaposleno je još pet lekara i dve medicinske sestre koje rade po ugovoru na određeno vreme. Doktor specijalista opšte medicine i doktor specijalista interne medicine, kao i medicinske sestre, rade četiri sata dnevno (od 15 do 19h). Važno je napomenuti da medicinske sestre rade i vikendom, u periodu od 12 sati, što se smatara prekovremenim radom, za šta dobijaju novčanu nadoknadu i slobodne dane. Doktor specijalista neuropsihijatrije i stomatolog dolaze jednom nedeljno. U stomatološkoj ordinaciji najčešće se vrši vađenje zuba. Popravke se plaćaju. Neuropsihijatar radi i po pozivu u slučaju da dođe do samopovređivanja osuđenica. Doktor specijalista ginekologije dolazi u ustanovu dva puta mesečno.

Timski sastanci sa upravom se održavaju povremeno, mada, prema navodima radnika zdravstvene službe, postoji dnevna komunikacija i nema problema prilikom rešavanja nekih hitnih pitanja. Vode se knjige primopredaje, tako da postoji i dobra komunikacija između zaposlenih u različitim smenama. U poslednih šest meseci registrovana je jedna povreda na radu.

Prilikom dolaska u ustanovu svaka osuđenica biva pregledana, po potrebi i fizički, a dobija osnovne informacije o funkcionisanju zdravstvene službe, kao i druge medicinske informacije.

Kontrola i nadzor nad ishranom, higijenom, sanitarnim uređajima, ventilacijom i grejanjem se redovno vrši i u tome učestvuje medicinska sestra ili lekar. Vašljivosti ima povremeno, i uglavnom se javlja među preksajno kažnjenim osuđenicama. Ti problemi se uspešno saniraju. Ne postoji poseban program zdravstvene edukacije osuđenica, već se ona ostvaruje povremenim predavanjima doktora specijaliste epidemiologije, najčešće na temu higijene žena i seksualno prenosivih bolesti. Ustanova ima ugovor sa Zavodom za zaštitu zdravlja u Požarevcu o redovnom sprovođenju deratizacije, dezinsekcije i dezinfekcije (sprovodi se 2 do 3 puta godišnje). Apoteka je pod nadzorom medicinske sestre, dobro je snabdevena, a najviše se koriste sedativi. Ima slučajeva zloupotrebe lekova od strane osuđenica, u proseku 5 do 6 puta mesečno, iako medicinska sestra deli terapiju (najčešće sakriju lekove u usta). Ustanova nema laboratoriju ali ima ugovor sa Zdravstvenim centrom u Požarevcu, čiji radnici u zavod dolaze jednom mesečno, a ako postoji potreba i češće, najčešće po pozivu.

Stacionar se nalazi u zgradi u kojoj je i ambulanta. Čine ga dve sobe koje su napravljene isključivo za smeštaj bolesnica. U njima se nalazi ukupno 9 kreveta, a u vreme naše posete je tamo bilo smešteno 6 pacijentkinja. Najčešće se smeštaju u stacionar zbog akutnih bolesti, starosti i invalidnosti, a trenutno je jedna pacijentkinja tamo smeštena zbog moždanog udara. U trenutku naše posete sve pacijentkinje bile su zbog renoviranja smeštene u jednu sobu. Soba je prostrana, svetla i dobro zagrejana.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

U okviru stacionara postoji i poseban deo namenjen trudnicama, porodiljama i njihovoj deci. Trenutno su tamo 3 trudnice i jedna porodilja i njena beba. Trudnice su smeštene u jednoj sobi. Majka sa bebom je u posebnoj sobi. Postoji i jedna velika prostorija namenjena deci, za igranje, u kojoj se nalaze pelene i ostale stvari neophodne za bebu. Sve prostorije su velike, svetle i dobro zagrejane. Tu se nalazi i kuhinja gde se sprema hrana za bebu, kao i kupatilo koje je uredno. Bebe se rađaju u gradskoj bolnici i u ustanovi ostaju do navršene prve godine života. Zdravstvena služba nema osoblje specijalizovano za postnatalnu negu i zaštitu u jaslicama, nego taj posao obavljaju već zaposlene medicinske sestre. Prema rečima zdravstvenih radnika, trudnice dobijaju posebnu negu kada je ishrana u pitanju (dobijaju više voća i povrća, kao i 1l mleka dnevno). Zavod kupuje potrebne stvari za bebe ukoliko trudnica nema sredstava da ih sama obezbedi.

Lekarski pregled se zakazuje preko stražara dan ranije, i niko ne vrši selekciju prijava. Osuđenice bivaju pregledane sledećeg dana, izuzev vikendom. Hitne intervencije se vrše u lokalnom Zdravstvenom centru. U hitnim slučajevima, stražari pozovu doktora sa kojim se konsultuju u proceni hitnosti. Pristup civilnim zdravstvenim ustanovama je dobro regulisan. U pratnji osuđenica koje se transportuju u drugu ustanovu radi lečenja ide samo stražarka, ali ne i medicinska sestra osim u hitnim slučajevima. Napominjemo da bi prilikom takvog transporta uvek morao biti prisutan zdravstveni radnik.

Svaka osuđenica ima svoj zdravstveni karton. Kartoni se uredno vode u šta smo se i sami uverili pregledom. Sistematski pregledi osuđenica vrše se 2 puta godišnje. Pregled osuđenica u samici se obavlja redovno. Postoje uslovi za uvođenje posebnog režima ishrane u slučaju takve medicinske indikacije. Neuropsihijatar i psiholog su edukovani su za sprovođenje psihoterapije i radne terapije. Niko od medicinskog osoblja nije posebno edukovan iz oblasti zatvorske patologije.

Osuđenicama su dostupne informacije o njihovom zdravstvenom stanju. Dobili smo podatak da nije bilo odbijanja predložene terapije. Pregledi se vrše u ambulanti i straža nije prisutna, izuzev kada to nalažu razlozi bezbednosti.

Medicinsko osoblje, osim neuropsihijatra, nije edukovano da prepozna znake rizika od samoubistva. Zdravstveni radnici su upoznati sa procedurom u slučaju povređivanja osuđenica u međusobnom sukobu kao i u sukobu sa stražarima. Sprovodi se lekarski pregled nakon primene mera prinude kao i lekarski pregled pre otpuštanja iz ustanove. Dobili smo informaciju da su povrede kod osuđenica češće posledica međusobnog sukoba, nego mera prinude, kao i da u toku ove godine nije zabeležena nijedna povreda nastala kao posledica primene mera prinude.

Zdravstvena služba učestvuje u izradi izveštaja nadležnim organima, pri traženju alternativnih rešenja za osuđenike za koje je lišavanje slobode neprilično.

5. Osoblje

U ustanovi je zaposleno 79 ljudi, što je 92% od broja predviđenog sistematizacijom. U službi obezbeđenja radi 40 ljudi. Često se radi prekovremeno. Interesovanje žena za rad u službi obezbeđenja je

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

malo, zbog čega su poslednjih godina zapošljavani muškarci, koji do nekoliko godina unazad nisu ulazili u krug zatvora.

6. Preporuke

- ukinuti zabranu ležanja u krevetu van vremena predviđenog za odmor;
- sanirati probleme u kupaonicama u zatvorenom odeljenju, gde su zidovi i pločice u lošem stanju;
- okrečiti samice i zameniti sanitarne uređaje u njima;
- sprovesti redovnu edukaciju zatvorskog osoblja iz oblasti psihijatrije (rano otkrivanje psihijatrijskih poremećaja kod osuđenika i prepoznavanje pojačanog rizika od samoubistva);
- edukovati medicinsko osoblje iz oblasti zatvorske patologije;
- sastavljati periodične izveštaje o povredama osuđenica koji bi onda mogli biti prezentovani upravi ustanove;
- obezbediti nadzor nad bebama i decom od strane specijalista za socijalni rad i razvoj dece.

OKRUŽNI ZATVOR U KRALJEVU

Vreme posete: Oktobar 2009.

Brojno stanje u vreme posete: 21 osuđeno, 7 prekršajno kažnjenih, 47 pritvorenih lica – ukupno 75

Prosečno brojno stanje tokom poslednje godine: 71

Raspored po odeljenjima (osuđena i prekršajno kažnjena lica): poluotvoreno – 11, zatvoreno - 15

1. Materijalni uslovi

Zatvor se nalazi u centru grada, u istoj zgradi u kojoj se nalazi i policijska stanica. Osnovni problem ustanove je nedostatak prostora, naročito za smeštaj pritvorenih lica. Higijena prostorija je zadovoljavajuća, ispred svake sobe postoje ormarići za odlaganje ličnih stvari. Kupaonice su nove, vrlo čiste i dobro grejane. Broj kreveta u sobama je od 6 do 17, izuzimajući samice koje ispunjavaju uslove propisane ZIKS koji se tiču površine i zapremine prostorije. Ventilacija je slaba, prostorije se teško provetravaju, što se može osetiti i u jesenjem periodu. Osuđenici su nam rekli da je tokom letnjih meseci izuzetno zagušljivo. Zatvor ima sopstvenu kuhinju ali nema kantine, robu osuđenici naručuju. Prostor za šetnju je vrlo mali. Samica ispunjava uslove iz ZIKS koji se tiču površine i zapremine prostorije.

2. Tretman

Nismo dobili nikakve primedbe koje bi se ticale tretmana. Niko od osuđenika s kojim smo razgovarali nije fizički ili psihički zlostavljan a odnose sa stražom i upravom opisuju kao vrlo korektne.

Tokom 2008. zabeleženo je 17 a tokom 2009. godine 11 disciplinskih prestupa. Radi se uglavnom o težim disciplinskim prestupima koji se najčešće sankcionišu upućivanjem u samicu. Često je disciplinske mere nemoguće sprovesti jer se prestupi dešavaju pred kraj izdržavanja kazne. Upotreba sredstava prinude je retka – 2008. je u dva navrata vršeno vezivanje a jednom izdvajanje, dok je tokom 2009. vezivanje vršeno 4 puta a izdvajanje jedanput. Ne vodi se posebna evidencija o upotrebi sredstava prinude i o disciplinskim merama, ove informacije se nalaze samo u matičnim knjigama.

Odredbe ZIKS koje regulišu kontakt sa spoljnim svetom se poštuju, osuđenici potvrđuju da im je omogućeno telefoniranje, slanje i prijem pisama. Posete se sprovode na način propisan zakonom a većina osuđenika koristi posebne pogodnosti – izlaske i posete porodici tokom vikenda.

Osuđenici se po prijemu upoznaju sa svojim pravima, kućnim redom i načinom funkcionisanja zdravstvene službe. Postoji program metadonske terapije za zavisnike od psihoaktivnih supstanci.

Osim na održavanju higijene u zatvoru, osuđenici su vrlo retko radno angažovani.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

3. Bezbednost

Činjenica da zatvor deli zgradu sa policijskom stanicom ide u prilog bezbednosti. U poslednje dve godine nije zabeleženo nijedno bekstvo, jedini pokušaj je bio 2008. Nasilje među osuđenima je retko.

Postoji video nadzor prostorija, koje se redovno periodično pretresaju.

U poslednje vreme nisu zabeleženi napadi na službena lica.

Ne postoji hijerarhija, niti neformalne grupe među osuđenima.

4. Zdravstvena nega

Zdravstvenu službu čine lekar specijalista urgentne medicine i medicinski tehničar. Lekar je istovremeno i načelnik službe hitne pomoći u gradskom zdravstvenom centru, zaposlen u zatvoru po ugovoru o delu poslednjih 5 godina, dok je tehničar stalno zaposlen i ovde radi već 3 godine. Tehničar je ustanovi savkog radnog dana od 7 do 15 časova. Osim toga, u ustanovu jednom nedeljno dolazi specijalista psihijatrije. Prekovremeni rad tehničara iznosi oko 10 sati mesečno.

Ambulantni prostor je veoma mali, ali bez obzira na to izuzetno dobro opremljen za ustanovu ovako malog kapaciteta. Osvetljenost prirodnim svetlom bi mogla biti bolja, mada je, s obzirom na mali prostor, zadovoljavajuća. Higijena prostorije je odlična a na ulazu u ambulantu je postavljen i aparat sa dezinfekcionim sredstvom za suvo pranje ruku. Od aparata za dijagnostiku u ambulanti poseduju merač pritiska, glukomer, otoskop i EKG aparat. Pohvalno je što se u ambulanti nalazi i boca sa kiseonikom što omogućava primenu u terapijske svrhe kao i u hitnim situacijama.

Apoteka je dobro snabdevena. Tehničar izdaje lekove koje je lekar predhodno propisao. Kada je tehničar odsutan (vikendom) bolesnici dobijaju propisanu terapiju koju je tehničar predhodno šripremio i ostavio u dozere za lekove. Najčešće se troše sedativi, antibiotici i analgetici. Krađa i zloupotreba nije bilo. U ovoj zatvorskoj ustanovi odvija se i lečenje zavisnika metadonskim programom. Trenutno su u ovom programu 4 lica. Nadzor i kontrolu vrši lekar ali treba istaći ažurnost i preciznost medicinskog tehničara koji vodi kompletnu evidenciju i praktičnu primenu terapije.

Sve potrebne laboratorijske analize obavljaju se u gradskom zdravstvenom centru. Medicinski tehničar uzima uzorke krvi u ambulanti, pošto poseduje odgovarajuću opremu, i šalje ih u zdravstveni centar. Takođe, u samoj ambulanti se uzimaju uzorci krvi za serološke analize koje se obavljaju u gradskom zavodu za zaštitu zdravlja. U ambulanti je moguće izvršiti brzo testiranje na psihoaktivne supstance, koristeći tzv. kućne testove, što se radi redovno nakon povratka osuđenika sa vikend poseta, uz njihov pristanak. O ovim testiranjima se vodi detaljna evidencija.

U zatvorskoj ustanovi nema HIV pozitivnih kao ni novootkrivenih slučajeva TBC u poslednje 2 godine.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Kada je potrebno stacionarno lečenje bolesnika, upućuju se u Specijalnu zatvorsku bolnicu u Beogradu ili u lokalni zdravstveni centar, pošto zatvor ne poseduje stacionar. Prilikom transporta u pratnji bolesnika ide tehničar.

Prilikom dolaska u ustanovu svaki osuđenik biva pregledan kada dobija i osnovne informacije o funkcionisanju zdravstvene službe u zatvoru i higijenskim merama (brošure o zaraznim bolestima). Osnovni pregled obavlja tehničar a ukoliko je neophodno i lekar. Svi podaci se unose u zdravstveni karton koji ima svaki osuđenik. Lekarski pregledi se zakazuju tako sto se osuđenik javlja tehničaru ili komandiru, bez posebnih kriterijuma, nakon čega se poziva lekar. U ambulanti se vrši merenje pritiska, nivoa šećera u krvi, EKG, pregledi uha, davanje terapije, tabletarne i ampularne, previjanja, ispiranja ušiju, što dovodi do veoma pozitivnog zaključka da se ovde može obaviti i više od uobičajene dijagnostike i pružanja terapije nego u pojedinim civilnim ustanovama. U slučaju potrebe, noću se poziva služba hitne pomoći s kojom zatvor ima odličnu saradnju. Stomatološka zaštita se obavlja u zdravstvenom centru i to samo za akutne bolesti zuba.

Pregledi lica koja su u samici obavljaju se svakodnevno. Ukoliko je potrebno, lekar propisuje posebne režime ishrane koji se i sprovode.

Psihijatrijska nega obezbeđuje se tako što jednom nedeljno u ustanovu dolazi psihijatar, koji po prijemu vrši pregled svakog osuđenog lica.

Osuđenicima su dostupne sve informacije o zdravstvenom stanju, a pregledi se obavljaju tako da ih ne mogu čuti niti videti drugi osuđenici niti službenici.

Medicinski tehničar navodi da je pohadao programe edukacije iz oblasti zatvorske patologije i programe koji se tiču suicidalnosti.

Kada je reč o preventivnoj zdravstvenoj zaštiti, nadzor nad ishranom vrši medicinski tehničar koji svakodnevno proba hranu pripremljenu za ručak. Isto tako, tri do četiri puta mesečno vrši se preventivna dezinfekcija i dezinsekcija prostorija. Jednom mesečno se uzimaju brisevi za sanitarne preglede i šalju u gradski zavod za zaštitu zdravlja, a jednom u 6 meseci se vrši obavezni sanitarni i laboratorijski pregled svih lica koja rade u kuhinji.

Informacije o zaraznim bolestima osuđenicima se saopstavaju pri prvom pregledu i tada dobijaju i odgovarajuće brošure. Svakom osuđeniku su obezbeđena sredstva za ličnu higijenu iz magacina zatvora a omogućeno im je i da, ukoliko žele, o sopstvenom trošku obezbede posebna sredstva higijene.

Sprovodi se pregled nakon primene mera prinude.

Lekar obavezno izdaje potvrdu o tome da je zatvorenik sposoban da izdrži disciplinsku kaznu. Timski sastanci sa upravom zatvora se redovno održavaju. Nakon razgovora i razgledanja prostora i dokumentacije, možemo zaključiti da je u ovoj zatvorskoj ustanovi zdravstvena služba izuzetno dobro

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

organizovana. Treba istaći ažurnost i predanost medicinskig tehničara koji pažljivo vodi evidencije različitih vrsta. Takođe za pohvalu je izuzetno vođenje preventivnog rada gde ističemo i pojedinosti kao sto su dezinfekcija i dezinsekcija prostorija, česti sanitarni pregledi zaposlenih u kuhinji, vakcinacija protiv gripa i deljenje brošura o aktuelnim epidemijama, što nije uobičajeno u drugim zatvorskim a i civilnim ustanovama. Ono što bi doprinelo još boljem zdravstvenom radu je veći ambulantni prostor i postojanje stalno zaposlenog lekara.

5. Osoblje

Broj zaposlenih je 42, što je 89% od broja predviđenog aktom o sistematizaciji. U službi obezbeđenja rade 32 radnika. Međusobni odnosi zaposlenih, kao i odnosi sa licima lišenim slobode, su dobri. Nema puno prijavljenih sati prekovremenog rada. Što se tiče opreme za rad, stražari ističu da su potrebna adekvatna vozila za sprovode, jer trenutno raspolažu samo jednim ovakvim vozilom, a broj sprovoda je prilično veliki, imajući u vidu da su u ovom zatvoru u većini pritvorena lica.

6. Preporuke

- nastaviti dobru praksu, kada je postupanje sa licima lišenim slobode u pitanju;
- učiniti kućni red dostupnim u svakoj sobi;
- voditi posebne evidencije o upotrebi sredstava prinude;
- omogućiti uslove za rekreaciju.

OKRUŽNI ZATVOR U KRAGUJEVCU

Vreme posete: Oktobar 2009.

Brojno stanje na dan posete: osuđeni 83, prekršajno kažnjeni 10, lica u pritvoru 69 – ukupno 162

Prosečno brojno stanje tokom poslednje godine: 127

Raspored po odeljenjima (bez pritvorenih lica): otvoreno 16, poluotvoreno 74, zatvoreno 7

1. Materijalni uslovi

Zatvor se nalazi na obodu grada. Nije ograđen zidovima. Upravna zgrada je odvojena od prostorija za smeštaj lica lišenih slobode. Ove prostorije nisu u dobrom stanju, nameštaj je star i dotrajavao, kupaonice su takođe u lošem stanju. Osvetljenost je dobra ali je prostorije teško provetriti, prilično su zagušljive. Jednu celinu predstavljaju prostorije za smeštaj pritvorenih lica i osuđenih lica koja se nalaze u zatvorenom tretmanu, drugu celinu čine prostorije namenjena za smeštaj osuđenih lica u poluotvorenom tretmanu. Zajednička prostorija je prostrana i dobro osvetljena, u njoj se nalaze biblioteka i televizor. Ne postoji stacionar ali postoji posebna prostorija namenjena za smeštaj bolesnika.

Nedostatak prostora je osnovni problem, zgrada je projektovana za prijem oko 120 lica, a trenutni broj je znatno veći, što prouzrokuje probleme kada je potrebno razdvojiti neka, a posebno pritvorena lica. Najveći broj lica u jednoj sobi je 16 – u zatvorenom delu.

Dvorište, koje služi za šetnju, a delimično i rekreaciju, je prostrano. Zatvor ima i ekonomiju.

2. Tretman

Većina osuđenika s kojima smo razgovarali je ponašanje straže, uprave i zaposlenih u službama ocenila kao korektno, jedan osuđenik je tvrdio da ima situacija kada straža bez potrebe koristi silu.

Odredbe ZIKS koje propisuju dužinu vremena koje lica lišena slobode provode van zatvorenih prostorija se poštuju, kao i odredbe koje regulišu kontakt sa spoljnim svetom – telefoniranje, dopisivanje, posete i izlaske. Većina osuđenika koristi posebna prava.

Tokom 2008. zabeleženo je 49, tokom 2009, do dana naše posete, 42 disciplinska prestupa. Uglavnom se radilo o zloupotrebi posebnih prava, korišćenju psihoaktivnih supstanci i nasilju među osuđenicima. Najčešće su za ove prekršaje osuđenici kažnjavani oduzimanjem posebnih pogodnosti, ukorima i upućivanjem u samicu. Vode se evidencije o disciplinskim postupcima, prestupima i izrečenim merama.

Sredstva prinude korišćena su 14 puta tokom 2008, a 27 puta tokom 2009. godine, i to uglavnom izdvajanje, fizička snaga a nešto ređe i gumena palica, a uglavnom zbog sprečavanja nasilja i upotrebe psihoaktivnih sredstava.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Iz razgovora sa zaposlenima smo saznali da se često dešava da policija u zatvor dovodi povređena ili pretučena lica.

Sprovode se testiranja na psihoaktivne supstance, najčešće se dešava da rezultati testova budu pozitivni po povratku osuđenika iz vikend poseta. Ukoliko lice odbije testiranje smatra se da je rezultat pozitivan i u skladu s tim se preduzimaju dalje mere.

3. Bezbednost

U poslednje tri godine je zabeležen samo jedan pokušaj bekstva, ali se dešavaju tzv. udaljenja. Ne postoji video nadzor ali je nabavljen tunel za pregled stvari.

Nasilje među licima lišenim slobode se rešava razdvajanjem, koje je zbog nedostatka prostora nekada teško sprovesti.

Prostorije se pretresaju 3 do 5 puta mesečno, tom prilikom se najčešće pronalazi zatvorski inventar, ali su pronalazeni i improvizovani bodeži.

U smeni radi 6 stražara, od čega jedan na ulaznoj kapiji. Ostali su raspoređeni po dvorištu i prostorijama za smeštaj lica lišenih slobode.

4. Zdravstvena nega

Zdravstvenu službu čine lekar opšte prakse i medicinski tehničar. Medicinsko osoblje je stalno zaposleno (lekar je ovde zaposlen godinu dana a medicinski tehničar 3 godine). Lekar je prisutan 4 dana u nedelji od 7 do 15 časova, a tehničar svih 5 dana, u isto vreme. Po rečima lekara, otkaza i bolovanja nije bilo, kao ni povreda medicinskog osoblja. Ima prekovremenog rada (oko 10 sati mesečno), ali taj rad nije plaćen. Vikendom lekar dolazi po pozivu i radi obilaska osuđenika u samici. Povreda radnih dužnosti i obaveza od strane radnika zdravstvene službe nije bilo.

Ambulanta je veoma prostrana ali vrlo loše osvetljena dnevnim svetlom. Tokom celog dana mora da se koristi veštačko osvetljenje. Kad je u pitanju opremljenost, osim osnovnog nameštaja (sto, stolice, krevet, ormari) i najosnovnijih sredstava za rad (merač pritiska, glukomer), ne postoji posebna oprema za dijagnostiku. Od lekara saznajemo da su ulaganja u opremanje ambulante minimalna, čak i kada su u pitanju najosnovnije stvari.

Apoteka je veoma dobro snabdevena tabletarnom i ampuliranom terapijom (antibioticima, sedativima, hipnoticima i analgeticima). Pristup apoteci, odnosno ambulanti imaju isključivo lekar i tehničar. Krađe ni zloupotrebe lekova nije bilo. Lekar propisuje terapiju koju tehničar deli zatvorenicima. Lekar je uvek prisutan pri davanju antibiotske ampularne terapije.

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

Laboratorijske analize se vrše u gradskom zdravstvenom centru, i to tako što tehničar uzima uzorke krvi za potrebne analize, lekar izdaje uput, i nakon urađenih analiza podiže rezultate. Moguće je izvršiti sve tražene analize, bez ograničenja.

Ne postoji stacionar, tako da se bolesnici kojima je potrebno bolničko lečenje šalju u gradski zdravstveni centar. Lekar ističe veoma lošu saradnju sa civilnom ustanovom, posebno ukoliko je potrebno duže zadržavanje osuđenika na bolničkom lečenju. Prijem osuđenika na lečenje se odbija uz obrazloženje da bi prijem ovih bolesnika ugrozio bezbednost u ustanovi.

Prilikom prijema se obavezno vrše pregledi, u roku 24 časa. Ukoliko je lice vidno povređeno u momentu dolaska a lekar nije prisutan, vodi se u klinički centar na pregled, i na osnovu tog izveštaja otvara se zdravstveni karton. Pri prijemu se dobijaju informacije o načinu rada zdravstvene službe. Pregledi se zakazuju tako što se bolesno lice javlja nadzorniku ujutro i najčešće svi prijavljeni budu pregledani tokom istog dana. Ukoliko lekar nije prisutan tehničar vrši osnovni pregled, za šta je obučen. Kada osoblje zdravstvene službe nije prisutno, poziva se služba hitne pomoći. Ukoliko je potreban transport u stacionarnu ustanovu, lekar u svakom konkretnom slučaju procenjuje da li je potrebna medicinska pratnja. Stomatološka zaštita se svodi na hitno vađenje zuba dok ostale usluge stomatologa plaća sam zatvorenik.

Svaki osuđenik ima svoj zdravstveni karton. Pregledi osuđenika u samici se obavljaju svakodnevno. Ukoliko je potrebno, lekar propisuje posebni režim ishrane, koji se obavezno i sprovodi. U ustanovi se nalaze i osuđenici koji su na metadonskom programu odvikavanja od zavisnosti tako da se i za njih obezbeđuje redovna terapija.

Ustanova nema psihologa ni psihijatra koji bi vršio redovne preglede, a samo medicinsko osoblje nije obučeno za izvođenje programa psihoterapije. Pacijentima su dostupne sve informacije o zdravstvenom stanju. Ukoliko osuđenik odbija zdravstveni tretman, mora se o tome pismeno izjasniti. Pregledi se obavljaju tako da ih ne mogu videti ni čuti drugi službenici, osim kada su u pitanju pritvorenici, koji dolaze u pratnji stražara. Posebne edukacije iz oblasti zatvorske patologije nije bilo.

Što se tiče preventivnog rada zdravstvene službe, on se sastoji najpre u kontroli ishrane. Lekar se svakodnevno potpisuje u knjigu obroka čime daje odobrenje za korišćenje pripremljene hrane. Sanitarni pregled osoblja kuhinje se vrši jednom u 6 meseci. Čest problem su insekti u prostorijama gde borave osuđenici pa se periodično vrše dezinfekcije. Slučajeva vašljivosti trenutno nema a ambulanta je snabdevena potrebnom terapijom za zatvorenike. Svaki osuđenik prilikom prijema dobija higijenski paket, a jednom nedeljno i sredstva za održavanje higijene prostorija.

Osoblje je edukovano da prepozna znake rizika od samoubistva i takvi zatvorenici se šalju na psihijatrijski pregled. U poslednje 2 godine registrovan je jedan pokušaj samoubistva. Lekar vodi evidenciju povreda i evidenciju samopovređivanja. Lekarski pregled lica nad kojim su primenjene mere

Projekat "Sprečavanje i kažnjavanje torture – od usvajanja pravnih standarda do unapređivanja prakse" sprovodi se uz finansijsku podršku Evropske unije.

prinude se obavezno sprovodi odmah po upotrebi sredstava prinude i još jednom u roku od 24 časa od prvog pregleda. Pri otpustu zatvorenici bivaju obavezno pregledani.

Lekar navodi da se ne vrši zdravstveni nadzor od strane Ministarstva zdravlja. Lekar ima obavezu da izda potvrdu da je osuđenik sposoban da izdrži disciplinsku kaznu. Ukoliko smatra da je poterbno određenu kaznu prekinuti njegova procena se uvažava. Po mišljenju lekara, samostalnost zdravstvene službe u ovoj ustanovi je očuvana.

5. Osoblje

U vreme posete ustanova nije imala upravnika jer je dotadašnji premešten u Okružni zatvor u Kruševcu. Broj zaposlenih je 49, što je u skladu sa sistematizacijom. U službi obezbeđenja rade 34 osobe.

Prema rečima zaposlenih, postoji potreba za većim brojem radnika u službi računovodstva, kao i u službi obezbeđenja, gde je potrebno zaposliti žensku osobu, jer se u pritvoru često nalaze i žene. U vreme posete u toku je bio konkurs za prijem dva stražara pripravnika. Takođe, potreban je i psiholog.

Ima prekovremenog rada, pre svega u službi obezbeđenja.

6. Preporuke

- učiniti dostupnim kućni red u svim prostorijama;
- renovirati kupaonice;
- poboljšati provetrenost prostorija;
- ambulanta bi mogla biti bolje opremljena – nedostaje EKG aparat za osnovnu dijagnostiku, a sredstva namenjena zdravstvenoj službi morala bi biti raspodeljena pre svega u skladu sa preporukama lekara s obzirom da ima najbolji uvid u potrebe ambulate;
- obezbediti prisustvo psihijatra ili psihologa u ustanovi;
- češće edukovati osoblje i osuđenike kada su u pitanju zarazne bolesti i prevencija oboljevanja; takođe, neophodno je da se u ambulanti nalaze odgovarajuće brošure koje bi mogle biti deljene kao izvor informacija o zaraznom bolestima;
- obezbediti bolju saradnju sa civilnim ustanovama.

